

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyet¹

Gender Issue in the Novels of Ayfer Tunç

Süheyla SARITAŞ^{a*}, Ebru AKTAY^b

^a Prof. Dr. Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Balıkesir/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-8422-9950

^b Sosyolog, Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Balıkesir/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-4453-6953

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 23 Aralık 2019

Kabul tarihi: 30 Haziran 2020

Anahtar Kelimeler:

Ayfer Tunç,
Roman,
Toplumsal Cinsiyet Roller,
Kadın,
Şiddet

ÖZ

Günümüz yazarlarından biri olan Ayfer Tunç'un romanlarındaki tiplerin geliştirdikleri söylemler ve davranışlar toplumumuzun toplumsal cinsiyet algısına ilişkin önemli ipuçları verir. Öyle ki tiplerin sergilemiş oldukları farklı kadınlık ve erkeklik rollerine yönelik yorumları ve tenkitleri sanatçının romanlarında sıklıkla görülür. Yazar romanlarında erkek şiddetine maruz kalan, çıkış yolları arayan, emek sömürüsüyle karşılaşan, kendisine yüklenmiş sorumluluklara çoğu zaman boyun eğen, fedakâr, yalnız ya da yalnızlaştırılmış, varoluş sancıları çeken, kadın tipleri ele almakla birlikte şiddeti normalleştiren, doğal gören, kadın emeğini sömüren, kadının varlığını görmezden gelen, bencil, ilgisiz erkek tipleri ele almıştır. Aynı zamanda romanlarında, toplum baskısı ve çocukluk travmalarını atlatamamaları nedeniyle kendilerini yaşama ait hissedemeyen bireylerin, özellikle kadınların tükenişleri anlatılırken, her şeye rağmen insan olmanın getirdiği yaşama isteği de vurgulanır.

Bu çalışma Ayfer Tunç tarafından kaleme alınan Kapak Kızı, Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi, Yeşil Peri Gecesi, Suzan Defter, Dünya Ağrısı, Aşıklar Delidir ya da Yazı Tura ve Aziz Bey Hadisesi romanlarını kapsamaktadır. Bu romanlarındaki toplumsal cinsiyet ile ilgili temel kavramlar ele alınarak toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller irdelenmiştir. Aynı zamanda modernleşmeyle birlikte toplumsal yaşamda meydana gelen değişikliklerin kadın-erkek rolleri üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri feminist bir bakış açısı ile incelenerek kadın ve erkek karakterlerinin söylemlerinden, buldukları davranışlardan, tepkilerden hareketle Tunç'un romanlarının sosyal ortamı anlaşılmasına ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received January 22, 2020

Accepted May 26, 2020

Keywords:

Ayfer Tunç,
Novel,
Gender Roles,
Woman,
Violence

ABSTRACT

The types in the novels of Ayfer Tunç, who is a contemporary author, gives significant clues about the concept of gender through their behaviors and statements. It can be explained as the criticisms and comments of the heroes against the different feminine and manhood roles that are seen frequently in her novels. In her novels, Tunç also deals with not only the woman types who seeks out ways, faced with labor exploitation or are exposed to male violence but also the man types who standardize violence, ignoring the presence of woman, irresponsible and selfish. It also focuses on the people who do not feel alive because of the lack of social pressure or people who have childhood traumas and the women who burnout or desire for life.

The study includes the novels that are called Kapak Kızı, Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi, Yeşil Peri Gecesi, Suzan Defter, Dünya Ağrısı, Aşıklar Delidir ya da Yazı Tura ve Aziz Bey Hadisesi written by Ayfer Tunç. In these novels, it is examined the concept of gender and the related concepts about gender such as roles, behaviors and expectations. In addition, along with modernism, it emphasizes social change and gender roles through her novels. In the study, the gender roles are examined with feminist perspective through the types behaviors, statements and reactions in order to understand and to evaluate the social environment of Tunç's novels.

¹Bu makale ikinci yazarın birinci yazarın danışmanlığında 2019 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında "Ayfer Tunç Romanlarında Toplumsal Cinsiyet" başlıklı tezden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Throughout history all societies continue their lives with certain rules consists of behaviors, roles and expectations. In fact, culture which is a complex concept that determines those rules in social structure. In the concept of culture, gender is one of important issue that embodies socio-cultural aspects of a society. Gender refers to culture rather than sex. While sex is defined as a biological, gender means the roles, expectations and behaviors of individuals. For example, man's power, authority, oppression, independence, leadership verses woman's sensitivity, sensuality, and addiction, and so on. Those patterns followed by man or woman are determined by society. All patterns reflect the perception of gender of society as well.

The concept of gender is a very popular subject in academia today. The concept of gender is defined as how man and woman designate the patterns of roles, behaviors and expectation in a society. There are certain areas that men and women exhibit manhood and feminine roles produced in social system determined by society. It is impossible to not to obey the areas determined by society for both gender. If they do not obey the rules they are forced to some sanctions by society. In other words, the behaviors, roles that women have to comply are created by man dominated society. In general, during the process of socialization, woman and man exhibit the certain behavioral patterns and if they obey them, it means that they do the right.

The writer Ayfer Tunç has written literary works in many fields. She has written six story books, seven novels, three memoirs, one research and an essay so far. Some of her novels are kinds of continuation of her stories. In her works, even though she has focused on all kinds of subject, she has tried different writing techniques and styles. In her novels Ayfer Tunç focuses on traumas and psychological breakdowns of individuals. It is seen that types who are belong to city life in Tunç's novels. While the writer submits those types in her novels, she uses the "return techniques". The writer tells more about the effects of past other than present. Death and suicide are the most common two main themes in her novels. She uses these themes as "metaphoric elements" in order to analyze inner world of types.

The types in the novels of Tunç, who is a contemporary author, gives significant clues about the concept of gender through their behaviors and statements. It can be defined the criticisms and comments of the heroes against the different feminine and manhood roles are seen frequently in her novels. The author also deals with not only the woman characters who seeks out ways, faced with labor exploitation or are exposed to male violence but also the man characters who standardize violence, ignoring the presence of woman, irresponsible and selfish. It also focuses on the people who do not feel alive because of the lack of social pressure or people who have childhood traumas and the women who burnout or desire for life.

The aim of this study is to analyze the novels that are called *Kapak Kızı*, *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi*, *Yeşil Peri Gecesi*, *Suzan Defter*, *Dünya Ağrısı*, *Aşıklar Delidir ya da Yazı Tura ve Aziz Bey Hadisesi* written by the writer. In these novels, it is examined the both concept of gender and the related concepts about gender through the roles of woman and man in society. In addition, along with modernism, it emphasizes social change and gender roles through her novels. In Ayfer Tunç's novels, the gender roles are examined with feministic perspective through the characters behaviors, statements and reactions in order to understand and to evaluate the social environment of her novels.

In short, after examining the works of the literary artist Tunç, it is seen that the types display certain behavioral patterns which meet the expectations of society. It is also seen that if women who do not meet the expectation of society, they are punished by men considering as "dishonor" so called "namus" in Turkish. The subject of victimization of women is also a very common theme in Tunç's novels. In her novels woman and man gives important clues about the gender roles in society.

Giriş

İlk uygarlıklardan günümüze kadar uzanan tarihsel süreçte var olmuş bütün toplumlar kendi dönemleri içerisinde belirli kurallara göre yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu kurallar, toplumları bir arada tuttuğu gibi aynı zamanda toplumların kültürel bütünlüğünü sağlamaya da yardımcı olmuştur. Öyle ki kültür, sosyal yapı içerisindeki insanların faaliyetlerini belirleyen, davranışlarını şekillendiren karmaşık bir kavramdır. Bu kavram içerisinde yer alan toplumsal cinsiyet de sosyo-kültürel değer ve inançları bünyesinde barındırır. Toplumsal cinsiyet kavramını anlamamanın yolu, toplumun kültürel değerlerini kavramaktan geçer. Çünkü toplumsal cinsiyet, biyolojik anlamın ötesinde kültürel olanı ifade etmektedir. Öyle ki cinsiyet, bireylerin biyolojik özellikleri ile tanımlanırken toplumsal cinsiyet bireylerin sergilemiş olduğu rolleri, beklentileri ifade eder. Her toplumda sosyo-kültürel yapının kadın ve erkeğe dayatmış olduğu belirli davranış kalıpları mevcuttur. Erkeğin, gücü ve otoriteyi, baskıyı, bağımsızlığı, liderliği; kadının hassasiyeti, duygusallığı, bağımlılığı, anlayışı simgelemesi bu kalıplardan sadece birkaçıdır. Bütün bunlar bir toplumun toplumsal cinsiyet algısını yansıtır.

Toplumsal sistem içerisinde kadın ya da erkek olarak dünyaya gelen çocuklar belli bir cinsiyet kimliği kazanırlar. Cinsiyet kimliklerini göz önünde bulunduran toplum, kadın ve erkeğe belli roller kazandırma isteğinde olur. Bu durum çocuk dünyaya gözlerini açtığı anda başlamaktadır. Kız çocuğunu pembe renkle, erkek çocuğunu ise mavi renkle bütünleştirme, kız ve erkek çocukların saç stilleri, isim seçimleri gibi durumlar empoze edilmeye çalışılmaktadır. Kadınların isimleri tercihen duygusal, nahif, uysallığı ifade ederken (Duygu, Derin, Lale, Gönül gibi) erkek isimleri ise gücü ifade eden (Yiğit, Kudret, Şahin, Aslan gibi) anlamlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Tire, 2017, s. 27).

Toplumsal cinsiyet kavramının devamlılığını sağlayan iki farklı sosyal ve kültürel düzlem vardır. Bunlardan ilki, cinsiyet kimlikleri sonucunda yaratılan rolleri kapsar. İkincisi ise toplum tarafından yaratılan kadın ve erkek rolleri arasındaki farkın toplum tarafından doğal görülme yaklaşımına işaret eder (Vatandaş, 2007, s. 36). Her iki düzlem de var olan yerleşik düzeni sağlamak açısından önemlidir. Toplumun kadın ve erkeğe tanımladığı davranış kodlarıyla ve yüklediği rollerle her iki cinsel kategori, belirli kodlarla yaratılmış olan davranış örüntüleri çerçevesinde toplumsal düzende bir karşılık bulmuştur.

Toplumsal sistem içerisinde kadın ve erkeğin toplum tarafından üretilen kadınlık ve erkeklik rolleriyle davranış sergileyeceği belli alanlar vardır. Bu alanlar, toplum tarafından belirlenir. Her iki cinsin de toplumun belirlediği alanlar dışına çıkmaları mümkün değildir. Belirlenen alanların dışına çıkmaları durumunda ise toplum tarafından belirlenen yaptırımlara maruz kalırlar. En genel anlamıyla toplum, kadınlık ve erkeklik rollerini benimsetmeye çalışır ve bireyleri buna zorlar. Kısacası, kadınların sergilemek zorunda kaldığı davranışlar, erkek egemen toplumların yaratmış olduğu, kadınların da buna uymak zorunda kaldığı davranışlardır. Genel olarak sosyalizasyon sürecinde kadın ve erkekte beklenen davranış kalıpları bellidir ve bireyler belirlenmiş olan bu davranış kalıplarının dışına çıkmamakla doğru olanı yapmış sayılırlar. Bireylerin toplumda var olmaları, saygı görmeleri, beklenen davranış kalıplarını yerine getirmeleriyle sağlanır.

Toplumun kadından beklentisi, kadının özel alanda var olmasıdır. İyi eş, iyi anne, eşinin ailesine yakın olma, saygı duyma gibi durumlar ile bu temellendirilir. Temelinde toplum, kadının kamusal alanda yer almaması, özel alana çekilmesi arzusu içerisindedir. Kadına biçilen bu pasif rolü kimi kadınlar kabul ederken, kimisi de bu role karşı gelerek, bir anlamda kendini toplumda “soyutlama” mücadelesine girmiştir. Böylece çoğu kadının kamusal alandan uzaklaştırılması ile kamusal alana neredeyse tamamen erkek egemen olmuştur. Bu durum, kamusal alanın aynı zamanda erkek tarafından uyarlanmasına da neden olur. Bu yüzden kadın yüzyıllardır hak arama arayışı mücadelesi içindedir. Avrupa’da, reform hareketiyle birlikte

başlayan dünyevileşmesi süreci, kadının kendi konumunu kritik etmesine sebep olmuş ve 1789 Fransız Devrimi'yle birlikte konumunu iyileştirmek amacıyla mücadelede bulunmuştur (Çakır, 1994, s. 15). Kökleri XVIII. yüzyıl sonlarına kadar dayanan feminizm ile kadınlar toplumun kendilerine yükledikleri rollere, beklentilere ve sorumluluklara tepki göstermeye başladılar. Feminizm toplumun hem kadın ve erkeğe dayattığı kadınlık ve erkeklik rollerine hem de kadının ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda ikincil konumda oluşunu yeniden gözden geçirmesini ve toplumsal düzlemde kadının doğal gerçeklik olarak görülmesini olanak sağlamıştır.

Toplum tarafından üretilen kadınlık ve erkeklik rolleri, beraberinde eşitsiz bir sosyal yapı doğurur. Bu eşitsizlik durumu ekonomi, sosyal, eğitim, sağlık olmak üzere birçok alanda varlığını gösterir. Bir toplumdaki kadınlar ve erkekler arasındaki durum, güç ve saygınlık farkı olarak ifade edilen toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir (Giddens, 2008, s. 438). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumdan topluma değişiklik gösterir. Toplumsal cinsiyet tabakalaşması, kadın ve erkeğin sosyal hiyerarşideki farklı konumlarını yansıtan sosyal değer atfedilmiş kaynaklar, güç, prestij ve kişisel özgürlük gibi ödüllerin eşitsiz dağılımını anlatır (Kottak, 2014, s. 443). Bazı toplumlar bu farklılıklara daha fazla vurgu yaparken bazı toplumlar da kadın ve erkek arasındaki farklılıkları görmezden gelerek kadının ikincil konumda kalmasına göz yumar. Böylelikle kadın, bazı toplumlarda daha aktif rol edinirken bazı toplumlarda ise daha zayıf, bilgisiz olarak nitelendirilir. Erkek ise kadın üzerinde tahakküm kurma gücünü elinde bulunduran konumda olur.

Toplumun temel kurumlarından biri olan aile, toplumsal cinsiyet algısını anlamak açısından son derece önemlidir. Sosyalleşmenin ilk basamağı olarak görülen aile kurumu, kadın-erkek ilişkilerini, kadının ve erkeğin toplum içindeki konumlarını anlamada önemlidir. Nitekim, toplumda bütün kurumlar içinde var olan toplumsal cinsiyet algısına karşı kadınlar tepki göstererek kendilerini toplumsal sistem içerisinde ötekileştiren tutumlara karşı gelirler. Bu tepki ve tutumlarını kadınlar sanat, siyaset, eğitim, ekonomi gibi alanlarda da dile getirirler. Bu alanlardan biri de edebiyattır çıkar. Çünkü edebiyat, her toplumda ait olduğu toplumsal sistemle doğrudan karşılıklı ilişki içerisindedir. Bu ilişkiyi edebi eserlerde, özellikle de roman türünde doğrudan görmek mümkündür. Örneğin; Tanzimat Dönemi Edebiyatı'nda Batılılaşma en önemli temadır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise edebiyatçılar yeni devletin ve rejimin etkisi ile Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet rejimi, Atatürk'ün inkılapları, Anadolu ve Anadolu halkının yoksulluğu konularına eğildiler. Bu dönem edebiyatının bir diğer özelliği ise toplumcu gerçekliğe, memleket meselelerine olan yoğun ilgidir. Öte yandan 1980 dönemi edebiyatında siyasal olaylara, günümüz edebiyatında ise belirli bir ideolojik örgü yerine daha çok post modern eğilimlere vurgu yapıldığı görülür. Her dönemin toplumsal problemleri bir şekilde edebi eserlerde tartışılmış ve o döneme ait toplumsal tipler romanlarda yer almıştır.

Edebiyatın tanımını yapmak kolay değildir. Nitekim edebiyatla ilgilenen pek çok araştırmacı edebiyatı farklı tanımlama yoluna gider. Bunun nedeni edebiyatın bünyesinde bireye ve topluma dair pek çok dinamiği barındırmasıdır.

Edebiyat, insana insandan haber verir, hep bir yaşantının tanıklığını yapar. Bir öyküde, bir romanda, bir biyografide, bir seyahat eserinde, bir anı yazısında, varoluşun tanıklığını yapan bir bakışla karşılaşırız. Bu, edebiyat eserlerini aynı zamanda, tarihsel ve toplumsal belgeler haline getiren bir özelliktir (Taşdelen, 2006, s.15).

Kadınlar, kendi yaşamlarını anlatmalarının, kadın söylemlerinin kadını anlamak ve yaşadıklarını bilmek açısından son derece önemli olduğunu belirtmektedir (Toros, 2000, s. 206). Erkek egemenliğinin yoğun olarak hissedildiği toplumsal sistemde kadının istekleri görmezden gelinir. Kadını anlamak, dinlemek, isteklerini dikkate almak bu anlamda önemlidir.

Ayfer Tunç'un Roman ve Edebiyat Anlayışı

1964 yılında Adapazarı'nda doğan Ayfer Tunç¹, ilkokulu Adapazarı ve İzmit'te; ortaokulu ise Adapazarı'nda okur. Lise eğitimini Erenköy Kız Lisesinde tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanır ve mezun olur. Üniversite yıllarında arkadaşlarıyla beraber *Tanım* dergisini çıkaran yazar, 1987 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra *Sokak* dergisinde çalışmaya başlayarak edebiyat dünyasına girer. İlk olarak şiirle tanıştıktan sonra edebi alanını daha da genişleten ve kendine özgü kurgu ve edebi yöntemleriyle dikkatleri çeken sanatçının, bugüne kadar altı hikâye, beş roman, bir araştırma kitabı, üç yaşantı, yedi senaryo ve çeşitli dergilerde sayısız makale ve yazı yayımlamıştır. Edebiyatçı öykü, deneme, araştırma, yaşantı ve roman olmak üzere edebi birçok türde eser vermiştir.

Edebiyatın pek çok alanında eserler yazmış olan yazar Ayfer Tunç, öykü ile başladığı yazarlık hayatına bugüne kadar 6 öykü kitabı, 7 roman, 3 yaşantı, 1 araştırma ve 1 deneme olmak üzere toplam 18 eser sığdırmıştır. Romanlarının bazıları öykülerinin devamı niteliğindedir. Eserlerinde hemen her konuya değinmiş olmakla birlikte sabit bir biçim anlayışı yerine romanlarında farklı biçimler ve yazım teknikleri denemiştir. Çok yönlü bir içeriğe sahip olan romanlarında temel izlek, tek tek bireylerin yaşamış oldukları travmalar ve ruhsal çöküntülerdir. Yazarın eserlerinde gerek taşra gerekse şehir hayatına özgü tiplere rastlanılır ve yazar bu tiplerin yaşadıkları hayatların onlar üzerindeki etkilerini geriye dönüş tekniği ile okuyucuya aktarır. Bunu yaparken şimdiki zamandan daha çok geçmiş zamanın etkileri çerçevesinden anlatır.

Sanatçı, edebiyat dünyasında daha çok öyküleriyle dikkat çekmesine rağmen edebiyat ile ilgili düşüncelerini de okuyucularıyla paylaşır. *Harflere Bölünmüş Zaman* adlı eserinde edebiyata ilişkin görüşlerine yer verir. Kendisi sanat hayatına ilkokul zamanlarında okuduğu kitapları taklit ederek başladığını bildirir. Tunç, bir yazarın eserini yazarken okurlarını dikkate alması gerektiğini, okuru önemsemeyen, ciddiye almayan bir yazarın, eserinin anlaşılmasında sıkıntıya düşebileceğini savunur. Bu yüzden kendisi eserlerinde okuru önemseyen, dikkate alan bir tarz geliştirmiştir. Örneğin, kimi eserlerindeki kalabalık tip kadrosu okur açısından anlaşılama ya da hatırlanmama gibi bir durum yaratacağı düşüncesinden yola çıkarak, Tunç bu tür kitaplarında sık sık lakaplara yer verir.

Ayfer Tunç'un romanlarında yer alan tipler Türkiye'nin hemen her döneminden izler taşır. Sanatçının genel olarak kullandığı geriye dönüş tekniği ile romanlarındaki tipler sürekli geçmişe giderek geçmişin izlerini bugüne taşırlar. Ölüm ve intihar izleklerine sıklıkla yer veren yazar, bu ikisini -metaforik öğeler olarak- tiplerin iç dünyalarına ilişkin çözümlemelerde kullanır. Ölüm ve intihar temalarının yanında aşk temasını da işleyen Tunç, aşkı yaygın anlamından çıkararak, yakıcı ve acı veren, kadınlar açısından bir mağduriyet yaratan ve tensellik dışı bir olgu olarak ele alır. Bu durumu en açık şekliyle *Suzan Defter* adlı romanında gözler önüne serer.

Yazarın eserlerinde aile kurumu önemli bir yer tutar. Aile tiplerin şimdi zamanındaki travmalarının, yalnızlıklarının geçmişinde, çocukluk yıllarına dayanan aile içinde yaşamış oldukları ruhsal sarsıntılar tipler üzerine bütün ömrünü kapsayacak bir yıkıma dönüşür. Tiplerin pek çoğu asıl yarayı ailede alan ve bu yaranın acısını ömür boyu duyan kişilerdir. Yazar kültürel, siyasî ve toplumsal konulara da roman kişileri üzerinden değinmeyi tercih eder. Bireyin trajedisini hazırlayan unsurların başında toplumsal sorunlar gelmektedir.

¹ Ayfer Tunç'un eserleri ile ilgili bugüne kadar üç adet yüksek lisans tezi yazılmıştır: 1. "Ayfer Tunç'un Öykülerinde Yapı ve Tema", Akkan, O. (2012) (Gaziantep Üniversitesi). 2. "Ayfer Tunç'un Hikâye ve Romanlarında Yapı ve Tema", Öz, H. (2016) (Karadeniz Teknik Üniversitesi). 3. "Ayfer Tunç'un Romanlarında Şahıslar Dünyası", Güvercin, Ş. G. (2017) (Gazi Üniversitesi).

Sanatçı “mekân” kavramına sıklıkla değinir. Özellikle *Suzan Defter*, adlı romanı, romanları içerisinde “ev” kavramına çok daha fazla vurgu yapar. Aynı şekilde son romanı *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura* romanında da ev kavramı üzerinde durur. Romanın başkışilerinden olan Sanem ve Umut’un anlattıkları olaylar karşısında ve yaşadıkları ruhsal problemlerin temelinde “ev” kavramını merkeze alarak söylem geliştirirler.

Yazar, romanlarında birbirinden farklı teknikler ve üsluplar kullanır. İlk dönemlerinde eserlerinde yoğunlukla şiirsel bir üslup kullanmıştır. Bu durum zamanla kendini şiirselliğin ikinci plana atıldığı, açık ve net cümlelere bırakmıştır. *Kapak Kızı* romanının ilk hâli ile yeniden yazıldıktan sonraki hâli karşılaştırıldığında yazarın yaratmış olduğu farklılıklar kendisini net bir şekilde göstermektedir. Sanatçı eserlerinde alıntılardan ve metinlerarasılık yönteminden de yararlanır. Başka metinlerde geçen bölümler kendisine ait bölüme yerleştirilerek yeni bir söylem geliştirir. Edebiyatçı *Aziz Bey Hadisesi*, *Yeşil Peri Gecesi*, *Suzan Defter* ve *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura* adlı eserlerinde alıntılara yer vermiştir. Metinlerarasılık yöntemini ise *Kapak Kızı* ile *Yeşil Peri Gecesi*; *Saklı* ile *Evvelotel* eserlerinde kullanır. Tip adları eserlerin içeriğine uygun olarak belirlenir. Romanın yapısına göre adlar artabilir ya da azalabilir. Çünkü roman, insandan kesitler sunar. Bu anlamda tip çeşitliğinin olması Tunç’a göre olması gereken ve roman için olumlu görülen bir durumdur. Tiplerin seçici kullanımı, romanın içeriğini genişleten, yoğun anlam arayışına sokan bir unsur olarak kendisini gösterir.

Ayfer Tunç’un Romanları

Ayfer Tunç, Çağdaş Türk Edebiyatında her ne kadar daha çok öykücülüğü ile bilinmesine, romanlarıyla da en az öyküleri kadar adından söz ettirmiştir. Uzun soluklu ve ayrıntılara yer verdiği öykülerinden yola çıkarak, yazar roman türüne yönelmiştir. Öykü kitapları arasında yer alan *Aziz Bey Hadisesi* ve *Suzan Defter* adlı eserlerini daha sonra tek kitap hâlinde roman olarak yayımlanmıştır.

Romanlarında temel bir tema bulunmayan Ayfer Tunç’un ilk eseri olan *Kapak Kızı*’ndan son eseri *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura*’ya kadar olan gelişim seyrine bakıldığında, yazarın sabit bir tema üzerinde ilerlemediği ve her bir eserinin farklı bir tema üzerinde kurgulandığı görülür. Her ne kadar farklı temalar üzerine eserlerini kaleme almış olsa da yazarın romanlarının benzer noktaları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bireyin hikâyesinin arka planında toplumsal olaylara ve sorunlara da değinmesidir. Romanın zamanına bağlı olarak tarihî ve toplumsal olaylara yer verilerek bireysel hikâyeler üzerinden toplum eleştirisi de yapılır. Yazar, kurgu içinde roman kişilerine farklı işlevler yükleyerek bireyin toplumla ve kendi benliğiyle olan çatışmasına yer verir.

Ayfer Tunç’un romanlarında kullandığı dil ve anlatım tarzı ele aldığı temaya göre şekillenir. Romanın anlatıcısı tiplerin ve kurguladığı olayların niteliğine göre dilini de şekillendiren yazar, anlatımda ironiden de faydalanır. Edebiyata bir dil meselesi olarak yaklaşan sanatçı, romanlarında metaforik bir yapı ile dildeki işçiliği ile kurguyu destekleyerek nitelikli eserler ortaya koyar. Yazar, kurgu içerisinde bazı nesne, mekân veya olguları simgesel değeri ile eserlerini derinleştirir. *Kapak Kızı*’nda tren, *Aziz Bey Hadisesi*’nde tambur ve kırılan cam, *Dünya Ağrısı*’nda ucu sivri taş ve otel gibi unsurlar farklı olay ve durumları pekiştiren semboller olarak değerlendirilebilir.

Kapak Kızı: Ayfer Tunç’un henüz yirmi altı yaşında yazdığı ve 1992 yılında yayımlanan *Kapak Kızı* adlı eseri onun ilk kitabıdır. Eserde, Ankara’dan İstanbul’a doğru tren yolculuğunda meydana gelen olaylar anlatılır. Fakat yazar, bu süreci geriye dönüş tekniği ile oldukça uzun bir zaman dilimine yayar. Eserde üç kişinin hatırlamalarıyla zamanda oldukça geriye gidilir ve birkaç saat süren tren yolculuğuna farklı yaşam hikâyeleri sığdırılır. On beş bölümden oluşan romanda tipler ile birlikte üç ayrı tipin ailesi yapısı, yaşam tarzları, çevre ile ilişkileri ve hayatlarına ilişkin detaylar anlatılır. Romanda bahsi geçen tiplerin hayatlarının bir noktada

kesiştiği görülür. Karlı bir kış gününde Ankara'dan İstanbul'a giden bir trende bulunan garson Bünyamin, bankacı Ersin ve radyocu Selda'nın yolculuk esnasında yaşadıkları olayları geriye dönüşlerle anlatır. Birbirini tanımayan ve hayatları tamamen farklı olan Bünyamin, Ersin ve Selda'nın kapak kızı şebnem'in çıplak fotoğraflarını Phoneix adlı erkek dergisinde görmeleriyle birlikte şebnem üzerinden geriye dönüşlerle kendi hayatlarını gözden geçirip sorgulamaya başladıkları görülür.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi: 2009 yılında *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* adıyla yayımlanan kitabı, yazarın *Kapak Kızı*'ndan sonra yazdığı ikinci eseridir. Kurgusal olarak romanın meknı bir ruh hastanesidir. Fakat burası gerçekte hem tarihsel bir döneme hem de gerçek kişilere gönderme yapar. Mekân olarak seçilen ruh hastanesi ise toplumda var olan "delilerin" hayatlarını yansıtmakla birlikte yine okuyucuya tarih olarak anlatılan pek çok Őeyin bir uydurmadan başka bir Şey olmadığını anlatır. Geleneksel ya da modern ve postmodern roman türünün aksine olduğa kalabalık tiplere sahip olan romanda tek bir tipin hayatı değil, birçok tipin hayatı yzeyssel olarak anlatılır. Bu kitap kendi içinde bölümlere ayrılmadan hikyelerin birbirine eklenmesiyle oluşturulmuş bir bütün hâlinde fakat kendi içinde farklılıklara sahip hikâyeler Őeklinde yazılmıştır. Kitap, Ruh Sağlığı Hastanesi'nde 14 Şubat Sevgililer Gününe yönelik verilen konferansla başlar. Konferansı psikoloji doçenti olan lk Birinci adında tip verir. Konferansta lk Birinci hakkında verilen bilgiler ile bağlantılı olarak farklı kişilere ve onların hayat hikyelerine geçilir. Ayfer Tunç, romanda tiplerle, metaforik ögeler ve anlatılan hikâyeler arasında bağlantı kurarak eserin olay örgüsünü ve kurgusal bütünlüğü oluşturur. Bu kurgusal bütünlük içinde Tanzimat'tan günümüze kadar olan süreçte meydana gelen 12 Mart Muhtırası, 6–7 Eylül Olayları, Kenan Evren dönemi olayları, 1918 Fatih yangını, Varlık Vergisi, Kurtuluş Savaşı, 1961 Anayasası, 1999 İstanbul Depremi gibi pek çok siyasi ve sosyal olay anlatılır. Yazarın romanında kurgusal tiplerin yanında Abdülaziz, Enver Paşa, İsmet Paşa gibi tarihten alınan tiplere ve Halide Edip Adıvar, Orhan Veli, Sait Faik, Ahmet Hamdi Tanpınar, Barış Manço ve Cüneyt Arkın gibi sanatçı kimlikleriyle tanınan gerçek hayattan kişilere de rastlanır. Böylece yazar, kurgusal olan ile gerçek olanı birbirine eklemleyerek detta kurgusal bir dünya içinde gerçek bir dünyadan hareketle XIX. yüzyıl Türkiye'sinin toplumsal, siyasi, kültürel haritasını çizer. Kalabalık bir Őahıs kadrosuna sahip olan bu eserde en dikkat çekici tip Őizofren olan ve imgesel düzende düşsel olarak yaratmış olduğu karısının kendisini sol eliyle aldattığını düşünen Barış Bakış'tır. Gerçeklikten koparak imgesel bir düzenin söz konusu olduğu Őizofreni, Barış Bakış'ın halüsinasyonlar görmesine sebep olur. Küçüklüğünden beri okuduğu kitapların tipleriyle özdeşleşen, onlar gibi davranmaya başlayan Barış'ın bu hâli ğretmenlerinin dikkatini çekince ruhsal sorununun olduğu fark edilir. Ruh Sağlığı Hastanesi'nde yatarken Feyyaz Kayacan'ın *Bir Deli Değilin Defterleri* adlı öyküsünü sık sık okur ve öykünün ana tipleriyle özdeşleşir.

Yeşil Peri Gecesi: Yazarın ilk romanı olan *Kapak Kızı* ile ortak konulara sahip olan bu eseri 2010 yılında yayımlanmıştır. Roman, ayrı ayrı başlıklar halinde otuz iki bölümden oluşur. Yazar bu romanında bir bakıma *Kapak Kızı* romanının eksik yönünü tamamlar. *Kapak Kızı* romanında hayatları birbirinden farklı olan üç tipi, şebnem'in çıplak fotoğrafları birleştirir. Bu romanda ise üç tip kendi hayatlarını sorgulamalarına neden olan şebnem'i bu noktaya getiren olayları ve sonrasında gerçekleşenleri farklı zaman dilimlerinde şebnem'in bakış açısı ile anlatır. Eserde Tunç, şebnem'in yaşadığı olaylar üzerinden bugünün toplumlarını iktidar, ahlk, namus, aile, kardeşlik ve aşk kavramları üzerinden eleştirir. Tunç, bu kavramları en çok kullanan kişilerin sergilemiş oldukları davranışlarındaki tutarsızlıklardan hareketle toplumun ve bireylerin ikiyezli tavrı takındıklarını gözler önüne serer. Nitekim bu durumu şebnem'in yaşadığı dünyaya olan inancının kalmamasından ve bu dünyayı bir çirkef çukuru olarak görmesinden anlaşılır. Aile içi ilişkilerinin sorgulandığı bu eserde, bireylerin yaşadığı travmalara, hayal kırıklıklarına sıklıkla yer verilir.

Suzan Defter: 2011 yılında yayımlanan *Suzan Defter* yapısı ile geleneksel roman türlerinden uzak, modern roman türüne uygun bir eserdir. Yan yana sayfalarda akan iki günlük hâlinde yazılan romanda Ayfer Tunç, daha önce hiç denenmeyen ve bu yönüyle bir ilk olan yeni bir form kullanır. Kullanılan bu forma göre çift sayfalarda Ekmel Bey'e ait günlükler, tek sayfalarda ise Derya adlı genç bir kadına ait günlükler yer alır. Roman, içinde bulunduğu topluma yabancılaşan ve yalnızlık çeken Ekmel Bey ve Derya'nın yaşamı etrafında kurgulanmakla birlikte arka planda siyasî ve sosyal olaylara da yer verilir. Kalıplaşmış geleneksel roman türünün dışında bir kurgusal yapı ile karşımıza çıkan ve aynı gerçeklik iki farklı kişinin bakış açısından anlatılır. Böylece bu eseri aynı gerçekliği farklı perspektiflerden görmek mümkündür. Her iki günlük de 16 Kasım Cuma günü başlar ve 10 Aralık Pazar günü biter. Romanın adından da anlaşıldığı üzerinde en fazla bahsedilen tip Suzan'dır. Eserde Suzan hem bir kadın adı olarak hem de "yanan" olarak gerçek anlamında kullanılır. Bu bağlamda Suzan Defter, aynı zamanda yanan defter anlamına da gelmektedir. Böylece romanın adı olan Suzan Defter hem yakıcılığıyla var olan ve en önemli tema olan aşkı hem de günlük formunda yazılan eserin biçimini vurgular. Babası gibi avukat olan Ekmel Bey, sürekli kavga eden bir anne babanın çocuğu olarak büyür, aile içi sorunlar onda derin izler bırakır. Ekmel Bey tıpkı anne ve babası gibi sevgisiz ve mutsuz bir evlilik gerçekleştirir. Bir kız çocuğu sahibi olduğu evliliği boşanma ile sonuçlanır. Şehrin kendisini dışladığını, yok farz ettiğini, dışarı çıktığında bir safra gibi kendini sokaklardan evine attığını düşünen Ekmel Bey, ölmeden önce arkadaşlık yapacağı birinin evine girmesi için evini satılığa çıkarır. Ekmel Bey'in evine yalnızlığını gidermek için gelen ve kendisini Suzan adıyla tanıtan Derya kendisine ait olmayan bir aşk hikâyesini sondan başlayarak başa doğru anlatır. Kendisini Suzan diye tanıtan kişinin Derya olduğu ancak eserin sağ sayfalarında yer alan günlükler okunduğunda anlaşılır. Derya, küçük yaşta annesini kaybetmiş, babasının ilgisizliği ve uzaklığı nedeniyle ağabeyi ve babaannesi ile yaşayan biridir. Babaannesinin ölümü, Cihan'la yaptığı evliliği bitirmesi ve ağabeyinin de evlenmesiyle tamamen yalnız kalan Derya hayata tutunmak için sebep aramaya başlar. Zamanla yaşama sevincini yitiren Derya, çevresindeki insanlarla bağını yavaş yavaş koparır. İçinde bulunduğu ruh hâlini "amaçsızlık, boşluk, başıboşluk, içi boşalmışlık, bozgun" olarak tanımlar.

Dünya Ağrısı: 2014 yılında yayımlanan ve yirmi üç bölümden oluşan Ayfer Tunç'un bu romanı, diğer romanlarıyla karşılaştırıldığında en ağır ilerleyen ve en derin roman olduğunu görülür. Yazar, bu romanında, mekân olarak seçtiği taşranın rutin ve gündelik hayatını, ana tiplerin taşra hayatına sıkışmış ruhsal tükenmişlikleri üzerinden anlatır.

Dünya Ağrısı romanı, Mürşit'in, Cumhuriyet'i rüyasında görmesi ile başlar. Bu rüya roman boyunca Mürşit'in geçmişine ve bilinçaltına yaptığı göndermeler sayesinde romanın temel gerilimini oluşturur. Mürşit, Cumhuriyet'i ilk kez kasabada yaşanan bir linç olayının gecesi rüyasında görür. O gecedan itibaren her gece olmasa bile iki gecede bir Cumhuriyet'i rüyasında görmeye devam eder. Böylece Mürşit'in gördüğü bu rüyalar onun doğasında da şiddetin var olma ihtimalini inkâr etme ve kışkırtan, azmettiren unsur olarak günahı Cumhuriyet'a mal etme isteğinin tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Zamanında Mürşit'in dedesi şehrin ilk otelini yapar. Dört katlı ve taş bir bina olan bu otel aynı zamanda ailenin gelecekte yapacağı işi de belirler. Dedesinden sonra babası ve ondan sonrasında da Mürşit otelin başına geçer. Aslında Mürşit hiçbir zaman otelin başına geçmek istemez. Ancak babasının hastalığı ve annesinin otelin başına geçmesi konusundaki ısrarları nedeniyle Mürşit İstanbul'daki felsefe öğrenimini yarıda bırakmak ve otelin başına geçmek zorunda kalır. Babası iyileşinceye kadar kalmayı ve iyileştikten sonra İstanbul'a geri dönmeyi planlayan Mürşit'in planı babasının iyileşmemesi nedeniyle gerçekleşmez. Böylece Mürşit'in taşrada otelin başında kalması bir tercihten ziyade mecburiyet halini alır. Bu mecburiyet hali Mürşit'i hayata ve çevresindeki insanlara karşı umursamaz hale getirir.

İstemediği bir hayata mahkûm olduğu için içine kapanan, âdeta bir melankoli durumunda dünya ağrısı çeken Mürşit, Şükran'la evlenip Özgür ve Elvan adlarında iki çocuk sahibi olur. Ancak gene de içinde bulunduğu melankolik ruh hâlimden kurtulamaz. Elinde olmayan ve kendisi dışında gerçekleşen olayların kendisini bu şehirde kalmaya mecbur bıraktığından her şeye boş vermeyi tercih eder. Mürşit, ailedeki diğer bireyleri anladığı hâlde anlamıyormuş gibi davranır. Onun için ailesi yaşamak istediği hayatı elinden alan, vicdanı nedeniyle atamadığı bir yük konumundadır.

Mürşit'in ailede en çok oğlu Özgür'den tepki alır ve onunla hiç anlaşamaz. Özgür, yaşının vermiş olduğu heyecanla hiçbir işi ciddiye almayan, başına buyruk karakter olarak babasından çok dedesine benzemektedir. O da babasını kurduğu hayalleri engelleyen hayatını mahveden kişi olarak görür. Mürşit ile oğlu arasındaki uçurum, başta karakter farklılığı olmak üzere birbirlerine olan yaklaşımlarından dolayı da gitgide derinleşir.

Ailede hiç kimse ile anlaşamayan Mürşit'in melankolik yalnızlığı, o dönemde şehre madende çalışmaya gelen ve kendisine Madenci denen Uzay adındaki bir mühendisin Mürşit'in otelinde kalmaya başlaması ile son bulur. Önceden tek başına içerken artık Madenci ile içmeye başlar ve sabaha kadar sohbet ederler. Onunla konuştuğça zihninde her gün yeni bir kuyunun açıldığını hisseder, geçmişiyile yüzleşir. Romanın sonlarına doğru Madenci ve Mürşit günahlarını birbirlerine itiraf ederek ayrılırlar. Madenci eşi Arzu ile tanışma hikâyelerinden, Arzu'nun babasıyla ilgili kuşkularından, bu kuşkunun içeriğini nasıl kemirip bitirdiğinden bahseder. Babasının Arzu'ya cinsel şiddette bulunduğu şüphelenir. Eşinin intiharından sonra bu şüphelerine son vermek için kayınpederinin evine gider. Adam kızına kötülük ettiğini itiraf ettikten sonra Madenci tarafından öldürülür. Madenci yaşadığı bu olayı Mürşit'e anlattıktan sonra kaçmaya karar verdiğini de söyler. Mürşit, hayatındaki bu acı olayı kendisiyle paylaşan ve belki de bir daha göremeyecek olduğu Madenci'ye gitmeden önce kendi günahını anlatmak ister.

Aziz Bey Hadisesi: Bu eser, 2006 yılında roman adı altında öyküden bağımsız olarak basılır. *Aziz Bey Hadisesi* romanı, ana karakterin yaşamış olduğu elim bir olay üzerine kurulu olduğu için bu adı taşır. Yazar eserinde kader, yanlış kadına âşık olma ve aşkın yaratmış olduğu derin acılar gibi konulara yer verir. Eser, kitaba adını veren tamburi Aziz Bey'in meyhane sahibi Zeki tarafından şiddete uğrayarak meyhane dışına atılmasıyla başlar. Romanda o gece soğuk ve yağmurlu olarak anlatılır. Soğuk ve yağmurlu gecede yaşananların sabahında Aziz Bey'in öldüğü anlatılır. Bu yaşananlardan sonra olay, Aziz Bey'in yaşamı çerçevesinden ele alınır. Aziz Bey, sert yapılı, çok çabuk sinirlenen, dediğinde ısrarcı, karısı üzerinde daima tahakküm kuran ve azarlayan bir baba ile sakin, uyumlu, kocasının sözünden çıkmamış bir annenin çocuğudur. O da babasının kendisinden barındırmış olduğu bütün karaktere sahip olduğu için babası ile tam anlamıyla bir uyum içerisinde olamamıştır. Adliyede memur olan baba, oğlunun okuyup hâkim ya da savcı olmasını istese de Aziz Bey babasının isteklerine olumlu bir cevap verememiştir. Çünkü Aziz Bey, okulu hiç sevmemiştir. Çocukken dedesinden yadigar kalan tamburu oynamak için eline alır ve bir daha da bırakmaz. Gençliğinde pek çok aşk yaşamış olsa da onu tam anlamıyla sarsan, etkileyen, güzel duygular yansıtan bir aşk yaşamamıştır. Kendisi hep böyle bir aşkın isteği içinde olmuştur. İsteği gerçekleşir ve her sabah evinin önünden geçerken pencerede gördüğü Maryam'a âşık olur.

Maryam ile tam istediği gibi onu sarsan, etkileyen yoğun bir aşk yaşarlar. Ancak Maryam'ın fakir olan ailesinin ekmeğ parası için Beyrut'a, Artin Amca'nın yanına taşınmasıyla ayrılmak zorunda kalırlar. Maryam'ın mektuplarındaki samimi olmayan çağrılara inanan Aziz Bey, babasıyla ettiği bir kavga sonucu evi terk eder, kuru yük gemisine binerek Beyrut'a gider. Maryam, geldiğine inanmadığı Aziz Bey'i aşksız, soğuk şekilde karşılar. Ancak uğruna ülkesini terk edebilecek birine sahip olduğu için üç gün boyunca Aziz Bey ile görüşür ve bir

daha da asla yanına gitmez. Aziz Bey günlerce otelde oturup Maryam'ı beklese de hayatı boyunca onu göremez. Parası bittiği için ülkesine dönemeyen Aziz Bey'i içinde bulunduğu kötü durumdan tamburu çalarak kurtulur. Meyhanede tambur çalarak evine dönmek için para biriktirmeye çalışır. Biriktiği parayla İstanbul'a döndüğünde evi terk ettiği gün annesinin öldüğünü öğrenir. Karısının ölümünden oğlunu sorumlu tutan babası da onunla ömrünün sonuna kadar konuşmaz. Babasının ölümüyle tamamen yalnız kalan Aziz Bey; pavyon, gece kulübü, gazino gibi mekânlarda çalmaya başlar ve Tamburi Aziz Bey olarak ün salar. Sahne kıyafetlerinin ayarlamasından sorumlu olan Vuslat adında bir kadınla evlenir. Yaşadığı sıkıntıları, acıları unutamayan Aziz Bey evliliği boyunca eşine ilgi göstermeyen birine dönüşmüştür. Karısının hasta olduğunu öğrendikten sonra Vuslat'a olan tavırları değişmeye başlamış ve ilgi gösteren bir tutum sergilemiştir. Fakat bu durum da uzun sürmemiştir. Aziz Bey, Vuslat'ın ölümüyle tekrardan yalnız kalmıştır. Maryam'a duyduğu aşk sonucunda annesini kaybedişini ve Vuslat'ın ölümünü sorgular. Sonunda mutsuz bir yaşam sürdürür.

Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura: Bu roman ilk olarak Şubat 2018 tarihinde basılmıştır. Roman; *Yazı, Tura* ve *Her Şey Çok Çabuk Kayboluyor* olmak üzere üç bölümden oluşur. Yazı başlığını taşıyan ilk bölüm, tek sayılarla ifade edilen ve bir ile yirmi üç arasında yer alan on iki bölümden oluşur. Bu bölümde kitabın erkek tipini Umut temsil eder ve olaylar Umut'un perspektifinden anlatılır. Tura başlıklı ikinci bölümde ise yine sayılarla ifade edilen ve iki ile yirmi dört arasında yer alan on iki bölümden oluşur. Bu bölümde ise kitabın kadın tipini Sanem temsil eder ve olaylar Sanem'in perspektifiyle anlatılır. Son bölümü ise Umut ve Sanem'in ortak anlatımına yer verilir.

Eserde, Umut ve Sanem üzerinden aile, aşk, ölüm gibi konular ele alınır. Bu iki tipin aile içinde yaşamış oldukları ve onları derinlemesine sarsan olaylarla karşılaşır. Umut, uzun süre sevgi ve saygı dolu bir ailede büyüdüğünü düşünse de sonradan bunun tam olarak böyle olmadığını anlar. Sanem ise ailesinin kabul etmediği, Sanem'i ihtiyaçları için kullandıkları, sevgi ve saygıdan yoksun bir aile ortamında büyür. Sanem, ailesinin istemediği kazara doğan çocuğudur. Sanem ailesi tarafından istenmediğini bilerek yaşar. Sanem'in yaşadığı bu travmatik durumlar dışında on altı yaşında hamile kalması durumu da Sanem ve ailesini sarsar. Ailesi Sanem'in hamileliği nedeniyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalır. Sanem'in ağabeyi de ona şiddete uygular ve eve hapseder. Herkese doğurduğu çocuğun Sanem'in ablasının çocuğu olduğunu söylerler. Eserde bütün yaşananlar kadenci bir bakış açısıyla aktarılır. Umut'un aile yapısı ise aile fertlerinin birbirlerine çoğu zaman saygı gösterdiği, ekonomik durumu iyi, sevginin yoğun olduğu bir aile olarak anlatılır.

Ayfer Tunç, bu eserinde aşk kavramını küçük küçük olaylar sıralayarak anlatmaya çalışmıştır. Umut'un Sanem'e aşkı, Umut'un annesi ile babası arasında geçen aşk, Sanem'in Deniz'e aşkı gibi. Bu aşk kavramını, romanın adında yer alan delilik kavramı ile bütünleştirir. Aşk, beraberinde acıyı getirir ve buna rağmen aşkı tercih etmesinin altında yatan bir delilik olduğu vurgulanır. Yaşamak için pek bir vakti kalmayan Umut, yaşamı mutlu bir şekilde sürdürmek için uğraşmaz, restoranda karşılaştığı Sanem ile hayatının anlam bulacağını düşünür ve büyük bir tutkuyla Sanem'e bağlanır. Yakında öleceğine rağmen bu tür bir tutkuya kapılması delilik olarak gösterilmeye çalışılır. Sanem'in de Umut'un öleceğini bilerek Umut'a yoğun bir aşk ile bağlı olması delilik ile bağdaştırılır.

Romanda Sanem'in babasından da bahsedilir. Sanem'i okula göndermek istemeyen ama çevre korkusundan, utancından dolayı okula göndermek zorunda olan bir babadır. Babasına rağmen Sanem mimarlık fakültesini kazanarak çok başarılı bir kadın olur. Daha sonra yaşadığı yeri terk edip New York'a yerleşir. New York'ta farklı birçok iş yaparak geçimini sağlar ve aynı zamanda ailesinin maddi ihtiyaçlarını karşılar.

Ayfer Tunç'un Romanlarında Toplumsal Cinsiyet

Ataerkil sistemin egemen olduğu toplumlarda kadınlar her yönden baskı altına alınmışlardır. Bu bağlamda tarihin hemen hemen her döneminde kadınlar erkeklerin bir uzantısı olarak gölgesinde kalmış, birçok yönden sınırlandırılmış, engellenmiş, bastırılmıştır. Evlenmeden önce babalarının, erkek kardeşlerinin evlendikten sonra ise eşlerinin hâkimiyeti altında bulunmak zorunda kalırlar. Kadınlar bireylerin olduğu kadar sosyal kurumların ve kültürel özellikler nedeniyle ikinci konumda olagelmışlerdir.

Ayfer Tunç'un romanlarında yer alan çeşitli kadın tipleri üzerinden ataerkil kültürün ve toplumsal cinsiyet rollerinin izlerini sürmek mümkündür. Yazar eserlerinde kadın tipleri olarak sabit ve belirli bir kategorik ayırım yerine, toplumun her kesiminden çok farklı kadın tipleri üzerinden -bazen eğitimsiz orta ve alt sınıf bazen eğitilmiş ve zengin tabakadan, bazen kırsal kesimden, bazen kentsel kesimden kadınlar- toplumsal cinsiyet rollerini işlemiştir. Fakat hangi tip üzerinden olursa olsun romanlarında göze çarpan en önemli vurgu kadınların toplumdaki yerlerinin her zaman özel alan olan ev olduğudur. Kadın tipler ev işlerini yaparlar, aileyi bir arada tutarlar, iyi birer anne ve sadık birer eş olurlar.

Ayfer Tunç'un romanlarında çok çeşitli kadın tipleri olduğu için kadınları belirli kalıplar içine koyup, sadece o sınırlar içinde incelemek de yeterli değildir. Çünkü kadınlar psikolojik ve karakteristik açıdan sürekli bir değişim içinde olmakla birlikte hem çok farklı kategoride değerlendirmeye açık hem de herhangi bir kategorinin bütün özelliklerini taşımaktadır.

Anne ve Eş Olarak Kadın Temsili

Bütün toplumlarda bireylerin doğdukları andan yaşamlarının sonunda kadar devam eden süreçte hangi davranış ve faaliyetlerin kendileri için uygun olduğu bellidir. Bu bağlamda bütün toplumlarda anne, baba, erkek, kadın, çocuk, yetişkin olarak her bireyin uyması gereken belirli davranış kalıpları, roller ve beklentiler vardır. Bütün bunlara uyulmadığı takdirde bireyler toplumda çeşitli yaptırımlara maruz kalabileceklerini bilirler. Sözü edilen davranış kalıpları, roller ve beklentiler eril tahakkümce düzenlenir ve özellikle de kadınlar tarafından yeniden üretilerek gelecek kuşaklara aktarılır. Bu bağlamda ataerkil toplumlar kadından öncelikle iyi birer anne ve eş olmalarını bekler. Bu düşünceye göre sağlıklı bir neslin devam ettiricileri olan kadınlar, sonraki kuşaklara toplumsal ve kültürel değerleri aktarırlar. Annelik bir kod olarak kalıplaşmış bir formdur ve bu formda annelik sevecenliği, şefkatli ve sabırlı olmayı gerektirir.

Dünya Ağrısı romanında Şükran tipi bir eş olarak kocasına ve anne olarak da çocuklarına karşı son derece fedakâr olarak sergilenir. Evlilik hayatı umduğu gibi olmayan eşi Mürşit'in ilgisiz tavırları karşısında tepkisiz kalan Şükran, kendisini tamamen çocuklarına adar. Felçli kayınpederine titizlikle bakmanın yanı sıra, kayınvalidesinin huysuzluklarına ve aksiliklerine de ses çıkarmayan Şükran iki çocuğunu da en iyi şekilde büyütür. Bu yönüyle Şükran, daha çok kırsal bölgelerde görülen geniş aile modelindeki kadını temsil eder.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi'nde ataerkil toplumun bir anneden beklediği roller vardır: Çocukları için her türlü fedakârlığı yapan, korumacı kadın tipi vardır. Romanda en göze çarpan tip Pendikli Berat Hanım'dır. Berat Hanım'ın kızı Tülay ailesinin onaylamadığı bir evlilik yaparak kendi özünden uzaklaşmıştır. Tülay'ın bu evliliğinden dolayı babası Turgut Bey, kızı ile olan iletişimini kesmiştir. Çocuğundan asla vazgeçemeyen anne, her ne kadar kızına kırgın olsa da kocası Turgut Bey'den gizli olarak kızıyla görüşmeye devam eder. Çünkü ataerkil toplumlarda kutsanan annelik aynı zamanda duygusal sevginin en yoğun olduğu bir roldür. Bu bağlamda çocukları her ne kadar annelerine karşı vefasız olsa bile anneden beklenen şey çocuğunu her şeye rağmen sevmek ve ilgilenmektedir.

Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura'da Sanem'in ablası anneliğin kadın için önemini gözler önüne seren bir tiptir. Doğum yaptıktan birkaç gün sonra bebeği ölünce genç kadının yüzü simsiyah kesilir ve ölü bebeği tekrar rahmine koymaya çalışır. Doğum sırasında rahmi alındığı için bir daha anne olamayacağını bilen kadın, Sanem'in çocuğunun kendisine verileceğini öğrenince sakinleşir.

Yukarıda görüldüğü üzere Ayfer Tunç'un romanlarında yer alan kadınlar geleneksel toplumda kendilerinden beklenen sorumlulukları, rolleri ve beklentileri yerine getiren tiplerdir. Aynı zamanda bu tipler düşkün, kırgın, fedakâr, vefakâr, duygusal ve mağdur olarak aktarılır.

Bekâret ve Namus Göstergesi Olarak Kadın

Ataerkil toplumlarda "namus" vurgusu özellikle kadın üzerinden tanımlanmakta olup, namuslu olmak ve namussuz olmak belirli bir cinsel kategoride anlam bulan dışıl kavramlar halini almıştır. Oysa ki namuslu olmak ya da namussuz olmak aslında bir eylem halini değil, doğrudan cinsel çağrışımları içerisinde barındırmaktadır. Namus kavramı bekâret kavramıyla da ilişkilendirilir. Bu kavram aslında bozulmamışlığı, el değmemişliği çağrıştırır. Yapısal olarak bakıldığında belirli kelimeler ekseninde yapılan tanımlamalar bekâreti kadınlara özdeşleştirerek, bir kadında olması gereken ya da kadının koruması gereken bir özelliği olarak algılanır.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi'nde bipolaraffektif bozukluğu olduğu için ulu orta soyunan ve uzun süre gözden kaybolan Leyla Böğrü'nün annesi kızının bekâretinin bozulmuş olduğundan şüphelenir. Gerdekten sonra bekâreti yok diye onu geri getirirlerse kendi elleriyle boğacağını söyleyen anne, kızının ağzından bu konuda laf almaya çalışsa da doğru düzgün cevap alamaz. Her şeyi göze alarak kızını evlendiren anne Nazife, kızının kız-oğlan kız çıktığını öğrendikten sonra rahatlar. Leyla'nın kızlığı bazı bölgelerde yaygın olan kanlı çarşaf sergileme yöntemiyle cümle âleme duyurulur. Burada önemli olan Leyla'nın ulu orta soyunması bipolaraffektif bozukluğu olmasına bağlanmış olması gelmektedir. Çünkü ataerkil toplumlarda "normallik" kategorisi toplumsal kodların dışında davranışlar geliştiren kadınlar üzerindeki inceltmiş iktidar ilişkilerine de meşru bir zemin sergiler. Aynı romanda "kirlenmek" kavramı üzerinden kadının edilgenliği ve pasifliği görülür: Hayırsız Bolat'ın evlenmeden hamile bıraktığı öksüz yetim Suna'nın, "kirlenmesi".

Yeşil Peri Gecesi'nde annesi ile üvey babasının Samsun'da yaşadığı eve yerleşen Şebnem, erkeklerle gezerek şehre uymayan davranışlarda bulunur. Yaptıklarının duyulması üzerine kadın doğum uzmanı olan üvey babası Ekrem, Şebnem'den şüphelenerek Şebnem'e zorla bekâret kontrolü yapar. Şebnem "uslanmayıp" aynı hareketleri yapmaya devam ettikçe bekâret kontrolü de devam eder. Şebnem bir süre sonra Ekrem'in bu kontrollerden hoşlandığını fark eder. Erkeklerle gezmekte ısrar eden Şebnem en sonunda yatılı okula gönderilir. Şebnem, yatılı okulun kantininde çalışan Suat adlı çocukla ilk cinsel ilişkisini yaşar. Kendisine âşık olmaya başlayan çocuğa aralarında aşkın olmayacağını, ona kısmet olan bekâreti ile idare etmesi gerektiğini söyler. Romanda kadınların cinsellikleri üzerinde denetim kuran ve haklarını yok sayan geleneksel değerlerin, bekâreti namus olarak kabul ettiği bu algı açıkça görülür.

Ataerkil toplumlarda kadınların boşanmaları ve boşandıktan sonra yaşadıklarına ilişkin olaylar *Dünya Ağrısı* romanında işlenmiştir. Romanda boşanmak isteyen karısını öldüren adam, mahkemede hafifletici sebep olarak kullanmak için olayı namus meselesi hâline getirerek karısının dostu olduğunu doğrulatacak yalancı şahitler bulur. Burada yine görüldüğü gibi "namus" kavramı söz konusu olduğunda cinayetin bile meşru bir hale gelebileceği görülmektedir. Toplumumuz, özellikle kırsal bölgelerde görüldüğü gibi kadının gelinliği ile ayrıldığı aynı evine geri dönmesi ancak kefeniyle mümkündür. Nitekim hukuk kurallarının da bu konuda temelde eril bir tahakkümü imkân tanıdığı toplumlarda özellikle boşanma söz konusu olduğunda cinsiyetçi bir yaklaşım sergilediği görülmektedir.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi'nde karısı Nilgün'ü başka bir adamla yakalayan Eczacı Ruhi tabancasını çekerek adamın peşinden gitmesine rağmen adamı yakalayamaz. Karısının kendisini aldattığından emin olan Ruhi, namusunu temizlemek için karısı ile birlikte olan adamı öldürmeyi göze alamayınca çevresine evine giren hırsızın peşinden gittiği yalanını söyler. Karısını sevdiği için karısının kendisini aldatmasına ses çıkarmayan Ruhi, yaşadığı yerdeki dedikodular artınca rahatsız olur. Aslında Ruhi'nin bu rahatsızlığı toplumun kendisinden beklediği ve yapmasını istediği namusunun temizlemesinden kaynaklanır.

Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura'da Sanem on altı yaşında hamile kalır. Hamileliğinin anlaşılması için karnını sıkı sıkı sarsa da nihayetinde durumu annesi fark eder. Başkaları haberdar olmadan bebekten kurtulmak isteyen anne, bebeğin kızının karnında ölmesi için çareler aramaya başlar. Sanem, annesinin yaptığı her şeye ses çıkarmadan katlanır. Çünkü kendisi affi mümkün olmayan bir suç işlediğini düşünür. Ağabeyi ise kız kardeşinin hamile olduğunu öğrendiğinde onu cezalandırmak için hastanelik edinceye kadar döver. Aile, bebek düşmeyince tek çözümü uzak bir yere taşınmakta bulur ve düzenlerini bozarak yeni bir yere giderler. Hamileliğinin anlaşılması için evden dışarı çıkarılmayan Sanem, evde de ailesi tarafından dışlanır ve utanç kaynağı olarak görülür. Babası asla yüzüne bakmaz ve konuşmaz. Onun sofraya koyduğu yemeği kesinlikle yemez. Anneannesini lanetli olarak gördüğü torunuyla aynı odada kalmak istemediği için Sanem, oturma odasındaki divanda uyumak zorunda kalır. En sonunda da Sanem'in doğurduğu bebek, ablasına ve eniştesine verilir. Çocuk Sanem'in annesi olduğunu bilmeden büyütülür. Sanem, çocuğunun elinden alınmasını işlediği günahın cezası olarak kabullendiği için ses çıkarmaz. Nitekim aile namuslarını bu şekilde temizlediklerini düşünür ve bu olaylar hiç yaşanmamış gibi aynı sahtelikle hayatını sürdürmeye devam eder.

Cinsel Bir Obje Olarak Kadın

Ataerkil toplumlarda cinsellik bütün toplumsal sistemin fay hattı olmasının yanında cinsellik tabu konuların başında gelmektedir. Bu yüzden cinsellik eğitilmiş ya da eğitimsiz, kırsal ya da kentsel fark etmeksizin birçok toplumda bastırılan dürtülerin bekli de en belirleyici olanıdır. Yaşanması bir yana konuşulması dahi yasak olan ve belirli yaptırımları beraberinde getiren cinsellik biyolojik bir ihtiyaca göre değil kültürel kalıplara göre belirli bir anlama sahiptir. Öyle ki cinsellik toplumlarda neredeyse tamamen kadını çağrıştıran ve kadınla özdeşleştirilen bir anlama bürünmüştür.

Cinsellik konusu Ayfer Tunç'un *Kapak Kızı* ve *Yeşil Peri Gecesi*'nde yer alır. Her iki romanda cinsellik konusu Şebnem adındaki bir kadın tipinin çıplaklığı ya da bedeni üzerinden anlamlandırılır. Romanlar ataerkil toplum düzenindeki cinsellik algısı ile ilgili önemli mesajlar verir.

Kapak Kızı ve *Yeşil Peri Gecesi* romanlarında Şebnem, bedeni üzerinden hareketle çıplaklık halini cinsel bir araca dönüştürerek toplumdan ve çevresinden intikam almayı, toplumdaki ikiyüzlü, yozlaşmış ahlaki dokuyu açığa çıkarmayı amaçlar. Bir intikam, başkaldırı ve ahlaki sorgulama aracı haline gelen cinsellik, sadece intikam almanın yanında kişilerin iç dünyasını ve yaşamlarını da tamamen etkilemektedir. Şebnem'de var olan intikam ve başkaldırı arzusu özgürlüğünü aramasının yanında aslında bastırılanın geri dönüşü niteliğindedir. Şebnem kendi geçmişinden intikam alma duygusuyla aslında şimdiki zamanına sıkışmış ve geçmişinden intikam alma arzusundan kurtulma çabasına dönüşür. Bu çaba Şebnem'i farklı kişilerin yatağına sürükleyerek kendi benliğinden uzaklaştırır. Bir süre sonra yabancılaşma duygusuyla yüzleşen Şebnem nesneleşmeye başlayarak ve cinsel bir metaya dönüşür. Zaten olduğu kişi olan kendisini bitirmek isteyen Şebnem için özgürlüğe kavuşmak adına hiçliğe giden bu yol doğrudur. Çünkü geçmişinde yaşadığı deneyimler aslında Şebnem'i olmadığı bir kişi yapmıştır.

Dolayısıyla geçmişin izlerinden tamamen kurtulmanın yolu, olduğu kişiyi reddetmeyi gerektirir. Böylece hem özgürlüğüne kavuşacak hem de geçmişini tamamen bitirerek intikamını almış olacak. Bunu da yozlaşmış ve ikiyüzlü bir ahlaki yaptırımlar sistemi olan toplumun kadınlar için yasakladığını, ancak buna rağmen hâlâ en ilgi çekici olgulardan olan cinselliğini kullanarak yapmaktadır.

Cinselliğin hem bir baskı ve iktidar aracı hem de tabu olmasına rağmen en etkili stratejik olgulardan birisi olması *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi*'nde görülür. Konferanslarında vermiş olduğu bilgilere ilginin olmadığını gören Ülkü Birinci dinleyicinin ilgisini çekmek için kadın cinselliğini kullanır. Böylece Ülkü Birinci konferanslarında görsel olarak kadın bacaklarına ve uçları görünmeyen memeleri kullanarak dinleyiciyi konuşmasına çeker. Çünkü kadın cinselliği toplumun özellikle de erkeklerin arasında hemen her kesiminde ister dinsel ister geleneksel, ister erotik anlamda olsun sürekli canlılığını korumaktadır. Özellikle cinselliğin tabu olduğu ataerkil toplumlarda kadın cinselliği erotize edilerek belirli bir stratejiye dönüştürülür.

Cinselliği yaşamının erkeğe atfedildiği toplum düzeninde, kadın ancak cinsel meta konumundadır. Yazar, kadının nesneleşmesinde erkekler kadar kadınların da payının olduğunu düşünür ve eserlerinde bu görüşünü pekiştirecek örneklerle yer verir. Bazı kadınların çıkar sağlamak amacıyla cinselliği kullanması kadının nesneleşmesindeki önemli bir etken olarak karşımıza çıkar.

Mekânın Cinsiyeti

Kültürel beklentiler sebebiyle sosyalleşme süresince kadınlık ve erkeklik rollerini öğreniriz. Bu süreçte yaş, tarih, kültür, eğitim, ekonomik durum gibi çeşitli etmenlerin yanı sıra cinsiyet ile mekân arasında da birbirini karşılıklı şekilde biçimlendiren bir ilişki vardır (Akgül, 2011, s. 95). Bir mekânın hangi cinsiyete ait olduğunu anlamlandırabilmek için o mekânın çevre tarafından kime ait görüldüğünü saptamak gerekmektedir. Örneğin sokak, ıslık çalıp laf atma gibi görece hafif tacizlerden fiziksel sarkıntılık ve tecavüze kadar, kadınlara yönelik pek çok sindirme eyleminin gerçekleştiği ortamdır (Connell, 1998, s. 181).

Kadının toplumdaki statüsünü ve yaşam tarzını etkileyen önemli unsurlardan biri de mekândır. Mekân bağlamında kadının içinde bulunduğu çevre onun davranışlarını düzenleyen, kişiliğini şekillendiren, haklarını da belirleyen önemli bir etken konumundadır. Bazı çevrelerde daha özgür olup günlük hayatta aktif olabilen kadın, geleneklere sıkı sıkıya bağlı küçük yerlerde daha sınırlı bir yaşam alanına sahiptir. Taşra ve kasaba gibi küçük yerleşim birimleri kadını belli bir alan içine hapsederken, özgürlük vaadiyle ortaya çıkan modernizm de kadını büyük şehirlerde belli kalıplar içine sokmuş, kadının küçük yerlere göre daha özgür olduğu bu yerlerde kadını tutsaklığından tam olarak kurtaramamıştır.

Köy, kasaba gibi kırsal yerleşim yerlerinde eğitimden yoksun bırakılan kadınlar ataerkil kalıplar tarafından belirli bir kategoriye hapsedilirler. Burada kadının mekânsal anlamda sınırlı bir hareket alanı mevcuttur çünkü ataerkil toplumlarda mekânlar cinsiyet kalıplarına göre dizayn edilmiştir. Kadınlar, erkekler tarafından belirlenen yerde onların kurallarına uyarak yaşarlar. Taşrada yükleri çok ağır olduğu için çabuk yaşlanan kadınlar, genellikle sessiz, sesini yükseltmeyen sadece mırıldanan kadınlardır.

Dünya Ağrısı'nda kadının taşradaki konumu gözler önüne serilir. Şükran ve Elvan sessizliği ve olaylar karşısındaki tepkisizliği ile taşralı kadınların temsil ederler. Şükran, kocası Mürşit'in umursamaz ve ilgisiz tavır ve davranışları nedeniyle hayatın zorluklarını tek başına üstlenmektedir. Kocasının bu vurdumduymaz tavrının dünya ağrısından kaynaklandığını anlaması mümkün değildir. Çünkü Mürşit'e göre dünyadan şikâyet etmek taşrada yaşayanlar için bir lükstür ve bu lüks kadınlara tanınmamıştır. Kadının varlık sebebi şikâyet etmeksizin

ailesinin düzenini sağlamak ve karşısına çıkan her türlü zorluğa katlanmaktır. Taşrada kız çocukları doğar doğmaz bir gün evlenip gidecekleri düşünülerek büyütülür. Romanın tiplerinden olan Mürşit'e göre kadın evlenerek bir kafesten başka bir kafese gider, bu nedenle de hiçbir zaman özgür olamaz. Nitekim burada yaşayan kız çocukları da yaşları geldiğinde hayatlarını adayacakları kişiyle evlenip yuva kurmayı isterler. Kızı Elvan'ın iyi bir aileye mensup, hâli vakti yerinde, kötü alışkanlığı olmayan biriyle evlenmesi Şükran'a göre kızını mutlu etmek için yeterlidir. Kızının tek eksiğinin çocuk olduğunu düşünerek, çocuk sahibi olduğunda mutluluğunun tamamlanacağına inanır. Çünkü Şükran da taşralı diğer kadınlar gibi evlenip çocuk sahibi olmanın kadınlığı tamamlayan bir unsur olduğunu düşünür. Kız çocuklarının evlendirilmek için büyütüldüğü taşrada kadının şiddet görmesi de olağan karşılanır. Kadının sessizce katlanmak zorunda kaldığı şiddet, küçük yerlerde çoğu zaman erkeğin itibarını artıran, erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetini gösteren bir unsur olarak karşımıza çıkar.

Dünya Ağrısı'nda kadın ile özdeşleştirildiği mekân onun özel alanı olan "ev"dir. Kadın evin düzenini sağlayan, ev işlerinden sorumlu olandır. Çünkü ataerkil toplumsal yaşamda ev; kadından ayrı olmayan, kadının sınırlarını çizen ve aynı zamanda mahremiyeti vurgulayan bir sembol niteliğindedir. Açık olan ya da kamusal mekânlar genellikle erkeğin yaşam alanı, kapalı alan olan ev kadının alanı olarak kabul edilir. Kadının güvende ve mutlu olabileceği tek yerin ev olduğu algısı vardır.

Kentsel kesimlerde yaşamını sürdüren kadın kamusal hayatın içinde yer alma hakkına sahip olabildiği görülür. Özel alan dışına çıkan kadın bu kez de modern anlayışın benimsettiği farklı mekânların tutsağı konumuna gelir. Öyle ki kadın eril zihniyetin yarattığı kamusal alandaki cinsiyetçi mekânlarda tıpkı bir dublör gibi erkeksileşerek varlığını gösterir. Çünkü kentsel alanlarda iş yerleri genel olarak erkeklere hitap eden, kadın ve erkeği net bir şekilde birbirinden ayıran ve iki cins arasındaki sınırları keskin ir şekilde çizen mekânlardır.

Eril tahakkümün dayattığı mekân örnekleri de en net şekilde *Yeşil Peri Gecesi*'nde görülür. Şebnem'in eşi Osman'la birlikte katıldığı davetlerin, partilerin gerçekleştirildiği mekânlar da kadınların uyması gereken eril aklın dizayn ettiği yerlerdir. Bu kriterlerin başında popüler kültüre ait olan güzellik ölçütlerine uygunluk, şık ve pahalı kıyafet ve takılara sahip olmak, daima bakımlı ve makyajlı bir kadın olmak gelir. Bu durum da modern mekânlarda popüler olan algı ile kadınların sınırlandırıldığını ve yine belli kalıplara sıkıştırıldığını gösterir. Çünkü özellikle güzellik, bakımlı olmak gibi birtakım gereklilikler aslında kendi içinde bir gözetlenmeyi de çağrıştırmaktadır.

Şiddetin Normalleşmesi

Kapak Kızı romanında Cennet, kocası Bünyamin ile olan tartışmalarında ona cevap verdiği için dayak yer. Şiddete maruz kalmasına rağmen baba evine dönmeyi düşünmez. Çünkü yığınla kardeşin kaynadığı baba evinde sofraya konan bir tabak yemek için daha ağır bedel ödemesi gerektiğini bilir. Bu nedenle gördüğü şiddet karşısında Cennet'in yaptığı tek şey odasına kapanıp ağlamak olur.

Kapak Kızı romanının şiddete uğrayan diğer bir kadın karakteri Hülya'dır. Severe evlendiği kocası Cavit, geçirdiği iş kazasından sonra bambaşka bir insana dönüşür ve Hülya'yı hastanelik edecek şekilde dövmeye başlar. Şebnem'in hasta olduğu bir gece karısına ulaşmak için hastaneyi arayan Cavit, o gece hastanede nöbete kalacağını söyleyen karısının orada olmadığını ve günlerdir gece nöbetine kalmadığını öğrenir. Karısının yalan söylediğini öğrenince onu öldüresiye döver, evlilikleri o gün sonlanır ve Hülya evi terk eder.

Yeşil Peri Gecesi, Tunç'un eserleri içinde şiddeti en yoğun olarak işlediği eseridir. Eserin baş tipi Şebnem, hayatı boyunca farklı kişilerden çeşitli şekillerde şiddet görür. Şiddet

gördüğü kişilerin başında babaannesi Fikriye Hanım bulunur. Gelini Hülya'yı kabullenemediği için Şebnem'i de istemeyen Fikriye Hanım, fırsat buldukça Şebnem'e fiziksel şiddette bulunur. Fiziksel şiddetle beraber, ona karşı sarf ettiği kötü sözler psikolojik şiddettir. Babaannesinin yanı sıra amcasının karısı ve Ersin'in annesi Nihal Yenge de fırsat bulduğunda Şebnem'e kötü davranır. Şebnem üvey babası Ekrem ile üvey erkek kardeşinden de şiddet görür. Samsun'da çevreye uygun olmayan hareketler yaptığı için annesinden tokat yemekle kalmaz, üvey babası ve kardeşinden dayak yer. Burada dikkat çekici olan Şebnem'in çok çalıştırıldığı için hâline üzülen hizmetçi Hediye'nin, Şebnem'e dayak atılmasından hoşnut olmasıdır. Hediye, yaşadığı ortam ve yetiştirilme tarzı nedeniyle Şebnem'in bir kız çocuğu olarak yaptığı hareketlerin dayakla cezalandırılması gerektiğini düşünür. Hülya kızına sadece bir tokat atmamıştır. Bunun dışında Süleyman amca yüzünden kızına iki kez tokat atmıştır: İlkinde elinin tersiyle attığı tokatla parmağındaki yüzük Şebnem'in yüzünü boydan boya yarar. İkincisinde Almanya'da attığı tokattır ki bu tokat Şebnem'in dengesini kaybetmesine ve yere düşmesine sebep olur.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi'nde Feriha ve kocası Dilaver arasında yaşanan kavgada Dilaver, "âdet yerini bulsun diye" karısına tokat atar. Alttı kalacak bir kadın olmayan Feriha, kızının matematik kitabını kocasının kafasına fırlatır. Karı koca arasında itişme yaşanır. Evliliğin olağan bir parçası olarak görülen şiddet bir süre sonra unutulup hiç yaşanmamış olarak kabul edilir. Yaşanan kavga aktarılırken kullanılan "âdet yerini bulsun" ifadesi kocanın karısını dövmesinin, en azından bir tokat atmasının halk arasında bir "gelenek" hâline geldiğini, toplum tarafından içselleştirildiğini gösterir.

Tunç'un eserlerinde sadece erkeğin kadına ya da kadının erkeğe uyguladığı şiddete değil, kadının kadına uyguladığı şiddete de yer verilir. *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* romanında gelin-kaynana ve görümceleri arasında para nedeniyle kavga çıkar. Sözlü olarak başlayan tartışma, bir süre sonra fiziksel şiddete dönüşür.

Cinsel şiddet her zaman dışarıdaki kişilerden gelen bir saldırı şekli değildir. *Dünya Ağrısı*'nda bir babanın öz kızına uyguladığı cinsel şiddetten bahsedilir. Arzu bu olaydan kimseye hatta evlendiği kişiye bile bahsedemez. Ancak yaşadığı acı onu kederli bir kadın hâline getirir. İntihar eden karısının intikamını Madenci, Arzu'nun babasından almıştır.

Cinsiyete Dayalı Meslek Kategorisi

Çocuk bakmak ve ev içi sorumlulukların kadınların doğal görevleri olarak algılandığı bir toplumsal yapıda, cinsiyet temelli iş bölümü şekillenmektedir. Erkekler, çalışarak hem sosyal çevreye kendilerini ispatlamakta hem de ev içinde iktidar kurmaktadır. Ancak değişen sosyal yapıyla birlikte kadınlar da çalışıp aile bütçesine katkıda bulduklarında erkeğin iktidarı sarsılmaktadır. Tam da bu sebeple eğer ailenin ekonomik refahı yerindeyse kadının çalışması fikrine sıcak bakılmamaktadır. Bugüne kadar yapılan bütün reformlara rağmen kadınların iş hayatına katılımının az olmasının en önemli sebebi ise ataerkil düzenin sürekliliğidir. Kız çocuklarının eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamaları, ev ile ilgili işlerin ve çocuk bakımının kadına özgülenmesi ve bu durumun işe alımlarda, terfilerde olumsuz bir iz bırakması kadınların, erkeklere oranla çalışma hayatında daha az yer almasına sebep olmaktadır.

Ayfer Tunç, hikâye ve romanlarında farklı meslek grubundan, farklı iş kollarından pek çok kadına yer verir. Yazar, farklı meslek grubundan kadınlara yer vererek kadının toplumdaki ve çalışma hayatındaki konumunu göstermekle birlikte, eğitilmiş ve kendi ayakları üzerinde durabilen kadınları da yansıtır. Hikâye ve romanlarda yer alan kadınların eğitim, yetişme tarzı, yetenek gibi değişkenlere bağlı olarak şartlarına uygun mesleklere sahip olmaları da eserlerin gerçekçi yönünü yansıtan bir unsur olarak karşımıza çıkar. Eserlerde temizlikçilik/hizmetçilik, öğretmenlik ve doktorluk ön plana çıkmakla birlikte hâkimlik, avukatlık, sekreterlik, mühendislik, oyunculuk, terzilik gibi mesleklere de yer verilir.

Dünya Ağrısı romanında Zülali adındaki kadın, Mürşit'in otelinde temizlikçilik; *Yeşil Peri Gecesi* romanında Şebnem ile Osman'ın evinde Tanya adındaki Moldovalı bir kadın hizmetçilik yapan kadınlardır. Aynı eserde Hülya'nın evlendiği kişi olan Ekrem'in evinde hizmetçi olan Hediye adındaki kadın Bafra, kimsesiz ve çok kalabalık evde hiç durmaksızın çalışan bir kadıncağıdır.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi'nde Gül Ayşe Döngel, Kübra, Kaymakoglu konağının kalfası Rukiye, Kız Kurusu Saadet temizlikçi veya hizmetçi olarak verilir. Aynı eserde Hacer adlı kadın da Ruh Sağlığı hastanesinin mutfak işçisidir.

Tunç'un eserlerinde en fazla yer verilen ikinci meslek öğretmenliktir. Öğretmenlik *Kapak Kızı* ve *Yeşil Peri Gecesi* romanlarında yer alan kadınlarda ön plana çıkan meslektir. Şebnem'in dayısının karısı olan Mükerrrem Hanım, Şebnem'in Süleyman amcasının kızı olan Elif, Selda'nın Lamia halası öğretmendir. *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi*'nde de pek çok kadın öğretmen vardır: Badem Gözlü Şehriban, Lerna Hanım, Zarife Gülercan. *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura*'da ise Umud'un annesi, Deniz'in annesi ve Cathy öğretmendir.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi'nde ana mekânın hastane olması sebebiyle doktor olan pek çok kadın vardır. Eserde Ayşe Nuran Serbest jinekologdur. Gamze Berberoğlu psikoterapist, Gülnazmiye Görgün psikolog, Mualla Kozanlı ebe, Nebahat Özdamar nöropsikiyatr, Tuğba Hanım ise jinekologdur. *Âşıklar Delidir ya da Yazı Tura* romanında ise Genetik Uzmanı Stefan'ın eski eşi onkologdur. Ayrıca Umud'un yengesi olan Sedef de doçent unvanına sahip bir psikiyatristtir. Doktorluk, Tunç'un eserlerine kadın tipler açısından bakıldığında en fazla yer verilen üçüncü meslektir.

Sonuç

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisi bu kavramların ayrılmaz bir bütün oldukları gerçeğini gösterir. Toplumsal cinsiyet kavramıyla kadınlar özgürlük ve eşitlik arayışıyla hareket ederek hak talep etme mücadelesinde bulunurlar. Çünkü toplum tarafından kadına dayatılan kadınlık rolleri, kadının tam anlamıyla özgür olmadığını ve erkekle aynı haklara sahip olmadığını gösterir. Toplum yüzyıllardır bu tutumunu kadının biyolojik temellerine dayandırarak kabul ettirme çabası içerisinde olmuştur. Biyolojik farklılıkları göz önünde bulundurarak kadınlık ve erkeklik rolleri benimsetmeye çalışan toplum, her iki cins için de belli yaşam alanları açmış ve bireylerin o alanların dışına çıkmaları sonucunda yaptırımlar uygular. Biyolojik farklılıklar kadını kendi özel ve dar alanına sıkıştırırken erkeği güç gerektiren alanlara ve kadın üzerinde tahakküm kuran bir pozisyona yükseltmiştir. Kadın bu sürecin nesnesi konumuna düşmüştür.

Ayfer Tunç, sosyal yapı içerisinde kadının ikincil konumda olduğu gerçeğini görür. Daha da önemlisi yazar ikincil konumda olma durumunun kadının kendisinden kaynaklandığını belirtir. Nitekim eserlerinde eril tahakkümü devam ettiren ve bunu bir miras gibi kabul eden ve devam ettiren kız çocukları üzerine odaklanır. Kadını aşk, cinsellik, aldatılmak, yalnızlık, ölüm, intihar, psikolojik rahatsızlıklar, şiddet, kıskançlık gibi bireysel konuların yanı sıra gelenek, bekâret, namus, kültürel farklılıklar, mekân unsurlarının kadın üzerindeki etkisini anlamaya ve okuruna aktarmaya çalışılır.

Edebiyatçının romanlarında aşk konusu incelendiğinde kadının, âşık olduğu erkek için ağır bedeller ödeyen, boyun eğen, itaatkâr bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Her şeye rağmen kadın sevgi ve saygı görmeyen, yalnızlığa sürüklenen, içine kapanan ve hatta intihara gidendir. Öte yandan yazarın eserlerinde aşkı için aile ve toplum kurallarına karşı gelen kadın tipleri de bulunur. Bu tipler aileden sevgi ve saygı görmeyen, mutsuz kadınlardır ve bu eksiklikleri âşık oldukları erkeklerde ararlar.

Sanatçının eserlerinde kullandığı temaların çeşitliliği kadınları her anlamda ve farklı açılardan ele alma amacı güttüğü gösterir. Örneğin *Kapak Kızı* ve *Yeşil Peri Gecesi* romanlarında cinsellik teması ile kadın bedeninin metalaştırılmasına atıfta bulunur. Şebnem'in dergiye verdiği çıplak pozlar ile cinselliğin yanında toplumsal ahlakı da sorgulayan bir yaklaşım sergilenir. Erkeklerin çıplak kadın pozlarına bakmakta rahatsızlık duymamaları ve Şebnem'in pozlarını gören amca oğlunun ve Şebnem'e gençliğinde aşık olan Ersin'in durumları toplumsal ahlakı eleştirme imkanı verir. Şebnem, içinde barındırdığı hınçla birlikte bedenini bir intikam aracına dönüştürmüştür. Tunç, romanlarında günümüz dünyasında kadın bedeninin metalaştırılması sorununda kadının da rolünün olduğunu vurgular.

Yazarın romanlarına hâkim konu ise yalnızlıktır. Yalnızlık fiziksel olmanın ötesinde toplum içerisindeki yabancılaşma boyutuyla ilgilidir. Romanlardaki ana tipler olarak yer alan kadınların çoğu içinde buldukları yalnızlık durumuyla baş etmeye çalışır. Sanatçı yalnızlık yanında namus nedeniyle şiddet gören, ölüme kurban giden kadınlara da değinir. Onun romanlarında dikkat çeken önemli noktalardan biri de kadınların karşılaşmış oldukları olumsuz şartlar sonucu nedeniyle intihar girişiminde bulunmak zorunda olmalarıdır.

Edebiyat ustasının romanlarında farklı statüde kadın tiplerine ve rollerine rastlanılır. Bu rollerin en başında iyi anne ve eş bulunur. Bu roller üzerinden kadının ve erkeğin toplumdaki konumlarını açıklar. Romanlarında, eril sistemin belirlediği rolleri sergilemek zorunda olan kadın ve erkek tiplerine yer verir. Aile içinde karı-koca ve hatta çocukların rolleri de belirlidir. Aynı zamanda kadınlık ve erkeklik rollerinin sınırlarını yazarın eserlerinde görmek mümkündür. Ev ile ilgili tüm meseleler kadın ile ilişkilendirmiştir. Evin neredeyse bütün problemleri kadın tarafından çözülmeye çalışılsa da son sözün erkeğe ait olduğu görülür.

Ayfer Tunç romanlarında ekonomik bağımsızlığını olmayan kadınların karşılaşmış olduğu sıkıntıların yanında ekonomik bağımsızlığını kazanmış, kendi ayakları üzerinde durabilen kadınların da birtakım sorunlarla karşılaştığı gerçeğine değinir. Ekonomik olarak bağımsız olan kadının emeğinin öncelikle aile içerisindeki erkekler (ağabey ve baba), sonrasında ise çalışma ortamındaki erkekler (patronlar) tarafından -düşük ücretle çalıştırılarak- sömürülmesini anlatır. Kadının evli, çocuklu olması çoğu işverenler tarafından kabul edilemez olarak ya da kadın çalışıyor olsa da düşük ücret alması söz konusudur. Kadın emeğinin gerek aile içinde gerek de kamusal alanda ekonomik olarak sömürüldüğü görülür.

Kadının özel ve kamusal alanda karşılaştığı olumsuzlukların yanında erkeklerin namus kavramı üzerinden kadının mağdur edilmesi konusu da edebiyatçının eserlerinde yer alır. Bunlar genellikle evlilik dışı ilişki sonucu hamile kalan, ortada bırakılan, aile ve çevre tarafından lanetlenen kadın tipleridir. Aslında bu tipler okuyucuya namus kavramının sadece kadın üzerinden değerlendirilmemesi, buna karşı çıkılması ve sorgulanması gerektiği mesajını verirler.

Öte yandan sanatçının eserlerinde erkeklik algısı üzerinde de kısaca durulabilir. Erkekler ciddi, ağırbaşlı, kuralları olan, ilgisiz tipler olarak görülür. Bazen bu tipler kendi yaşamını çevresindekilerden fazla önemser, bencil davranır ve etrafındakileri görmezden gelirler. Ev hayatının sorumluluklarını kaçınan, bunları tamamen kadına yükleyen tiplerdir. Çünkü zaten toplumun genel algısı ev içi tüm sorumlulukları kadına, ev dışındakilerin ise erkeğe yüklenilmesi gerektiğidir. Ev içinde tek otorite erkektir, müdahalecidir, her şeyi kontrol altında tutar ve güç sahibidir.

Sonuç olarak edebiyat sanatçısı Ayfer Tunç'un eserlerinde yer alan kadın ve erkek tiplerin çoğu toplumun beklentilerine uygun davranışlar sergiler. Toplumun beklentilerinin uymayan kadınlar ise çoğunlukla "namus", kavramı üzerinde erkekler tarafından cezalandırıldıkları görülür. Eserlerinde yer alan kadın ve erkek tipler toplumun toplumsal cinsiyet algısını konumlandırmada önemli ipuçları sunarlar.

Kaynakça

- Akgül, Ç. (2011). Eskiye zaman'ın kadın belleğinde eskitemediği mekanlar: Ayla Kutlu ve mekan analizi ilişkisi. *Fe Dergi*, 3(1): 95-107.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (31), 25-47.
- Felski, R. (2016). Edebiyat Ne İşe Yarar? (Çev. E. Ayhan, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Freud, S. (2000). *Psikanaliz Üzerine*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Cem Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınevi.
- Kottak, C. P. (2014). Antropoloji İnsan Çeşitliliğinin Önemi (Çev. İ. Duyar, O. Özler, U. İçen, D. Atamtürk). İstanbul: De Ki Basım Yayım Ltd. Şti. Kurumu.
- Taşdelen, V. (2006). Edebiyat Eğitimi: Hermeneutik Bir Yaklaşım. *Milli Eğitim Dergisi*, 34 (199).
- Tire, O. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Kadın Yoksulluğu. *Mavi Atlas*, 5(1): 97-112.
- Tunç, A. (2005). *Kapak Kızı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2006). *Aziz Bey Hadisesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2009). *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2010). *Yeşil Peri Gecesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2011). *Suzan Defter*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2014). *Dünya Ağrısı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tunç, A. (2018). *Aşıklar Delidir Ya Da Yazı Tura*. İstanbul: Can Yayınları.
- Turan, N. (2011). Türkiye'de Erkek Hemşire İmgesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1):16-30.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.